

• K R Ó N I K A •

ÚJ RENDSZERŰ MÚZEUM. A kölni iparművészeti múzeumot új igazgatója, dr. With teljesen új szempontok szerint rendezte át. Az alapelv: szakítás a kultúrkörökkel és a stíluskorszakokkal. Ehelyett With a kifejező formák szerint halad, amely minden korok alkotásait uralta. Három alapelvet vett fel: 1. a nyersanyag, melyből egy tárgy készült, annak feldolgozása az idők folyamán, 2. a forma, melyet a tárgy készítésének célja s módja szab meg, 3. a színes és kifejező eszközök, melyek a tárgyon érvényesülnek. Az első szempontból rendezett gyűjtemény még nem teljes. A második részben: «Cél és forma» gyűjtőnév alatt máris igen érdekes csoportosításokat látni. Így például: illatszertartó üvegeket hat évszázadból egymás mellett. Vagy: fedeles edényeket a régi perzsáktól a huszadik századig. A harmadik csoportban, melynek címe: «Szín és díszítmény», bemutatja például a naturalista állatmotívumokat kínai, perzsa, delphi fayenceokon, német renaissance poharakon, gótikus faládákon, egészen a modern kispasztikáig. Ez a keresztmetszetben való feldolgozása az egyes korszakok anyagának, a múzeumi igazgató véleménye szerint, tanulságosabb az eddigieknél, mert az emberi szellem fejlődését követi nyomon, amint az a századok folyamán kifejezésre jutott az anyagokon s technikákon. Különös gonddal történt a csoportosítás és a tárgyak alá tett magyarázatok fogalmazása is arra vall, hogy a nagy, laikus közönség tanulmánygyógy részét akarják kiszolgálni.

A MODERN PROTESTÁNS TEMPLOM. Míg a katolikus templomépítő helyzete a hagyományok s az egyházi művészet sugalló hatása alatt aránylag könnyű, a modern protestáns templomok tervezői majdnem mindig súlyos problémákba ütköznek bele. Ezek még fokozódnak, hogyha az újonnan építendő templomnak egyszerre luteránus és református egyházi célokat kell szolgálnia. Ez történt Düsseldorfban is, melynek új protestáns templomát Wach és Roesskoltzen építették. A dilemma adva volt: a luteránus vallás szentségnek tartja az oltárt, a református nem. A református imaház központja a szószék, a luteránusoknál ez mellékesebb. Ezen a problémán csak kiegyenlítéssel lehetett segíteni. De ott van a szobrok kérdése is: a két építő ezeket is alkalmazza, de az evangélisták a széles falsíkokon, egy-egy konzolra helyezve emberies méltósággal, mint ritmikus épülettárgyak jelennek meg, nagyon is szerény mértékkel alkalmazva. Egyébként az egész templom modern tömbszerűséggel, hatalmas előretolt harangtoronnyal, nyerstéglafalakkal épült, a tisztaság, a világosság, a puritán egyszerűség jegyében.

ÖSSZEILLENEK-E? A megrendelő kérdi: De mit gondol, kérem, nem fogják ezek az új bútorok agyonütni a már meglévő régieket? Hiszen egyazon szobába kerülnek a már meglévőkkel. A tervező pedig erre a kérdésre mindig kissé zavarodottan válaszolt. Ma sokkal határozottabban beszélhet. Igenis összeillenek. Ma már szakított a

lakáselv a régi «komplett», «hasonló stílusú», «egyazon formájú» berendezés elvével. Ma külszíne laza az összefüggés a régiek s újabb bútor közt. De van egy mélyebb rokonságuk: a céltudat uralkodik mindkettőnek formáiban. Ezért egy jó empire eommode vagy egy egyszerű, nemes angol ebédlő igen jól elbírhathat akár egy ma készült bútort is, feltéve, hogy ez csak a funkcióját hangsúlyozza s szerkezeti nyugalomán túl semmi díszes sines. Igen, igen, a megrendelőnek egész határozottsággal eloszlatják aggályait: ma az a korszellem, hogy a lakásban szabadság uralkodjék s az iparművész, mikor tervez, feltéve, hogy jó bútort tervez, már alkalmazkodik is minden idők legfontosabb bútor-elvéhez.

N. P.

AZ ŐSSEJT. Mi is megemlékeztünk már arról a készülő berlini kiállításról, mely az idei nyáron lesz látható és az olesó, napos kis házak propagandájának van szánva. Ezzel a kiállítással kapcsolatban a német építészeti számára pályázatot is írtak ki, melynek ezer résztvevője volt. A feltétel úgy szólt, hogy tervezni kell egy olyan házikót, mely nem kerülhet többbe, mint 2500 márkába. Ez az «őssejt» azonban bármikor továbbfejleszthető a tulajdonosa anyagi és egyéb körülményei szerint. A díjnyertes munkák — hír szerint — kitűnően feleltek meg ennek a kívánságnak. Olyan házat terveztek, melyet szinte darabokból lehet összerakni és amelyben a továbbfejlesztés alatt is nyugodtan lehet lakni. Mindent könnyen meg lehet benne oldani: szerelést, hideg s meleg ellen való védekezést, nedvesség és hang ellen lehet izolálni, férgek és tolvajok ellen védeni. Egyszerűen eszményi kis házikó. A kiállítás vezetősége már építet is húsz ilyen díjnyertes házaeskát, kerttel és belső berendezéseikkel együtt.

IPARMŰVÉSZEK TÁMOGATÁSA. Franciaországban nem nézik tétlenül az iparművészek szomorú vergődését a gazdasági krízis közepe. Maga a párizsi községtanács negyvenmillió frankot, tehát a mi pénzünkben körülbelül kilencmillió pengőt szavazott meg nemrégiben erre a célra. De ezenkívül a szépművészeti minisztérium is tervezi, hogy az általános művész-segélyezési akció keretén belül támogatására siet a szorongatott helyzetbe jutott iparművészetnek. Pedig hol vannak még a párizsi iparművészek attól a szomorú sorstól, melybe a mieink jutottak? De a francia hatóságok tudatában vannak az iparművészet nagy nemzetgazdasági fontosságának. Nem merő szentimentalizmus vezeti tehát őket e nemes gesztus megtételében, hanem az a XIV. Lajos óta követett gazdaságpolitikai megfontolás, amely a művészi iparra fordított milliárdokat gyümölcsöző tőkebefektetésnek fogja fel.

A FABÚTOR MEGVÉDI JOGAIT. Az utolsó pár évben a fémestűbútor rohamosan terjedt el, kivált azokban a világvárosokban, melyek építészei azt hirdették, hogy egy korszerű berendezésnek elmaradhatatlan kelléke a fémestűbútor. Egy félév óta azonban ez a minden újításnál megmutatkozó érdeklődés sokat vesztett erejéből. Meg lehet állapí-

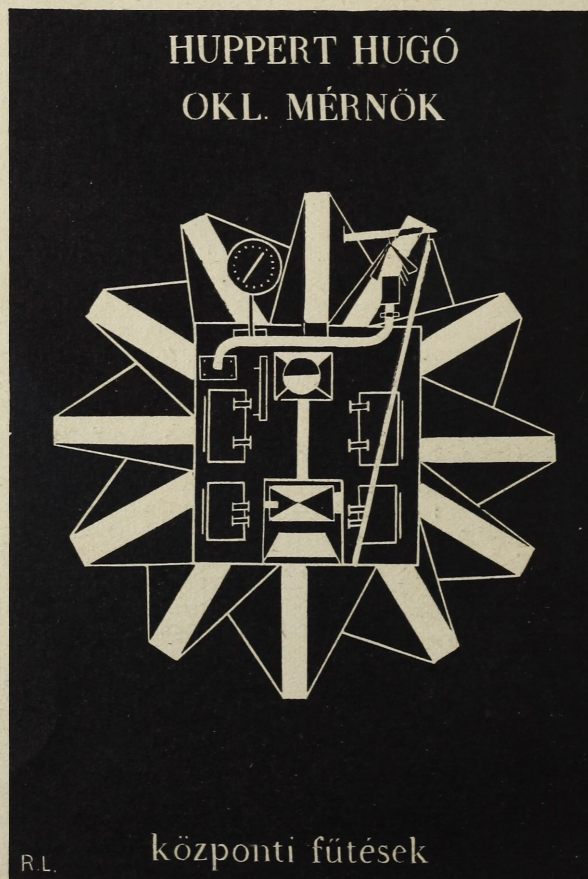
tani, hogy úgy a németeknél, mint a franciáknál, korántsem akkora már a chromo-nikkel-bútorok népszerűsége, mint az azelőtt való években volt. Ennek egyik oka az, hogy a fémesőbútor legfontosabb ígéretével adós maradt: nem elég olesó ahhoz, hogy tömegcikké válhasson. De másrészt a tervezők — s köztük nem egy honfitársunk is — a gyártás legfontosabb telephelyein bizonyos «modern formanyelv» nyugtalan vonalaít addig hajtogatták, míg valóságos modorosság fejlődött ebből az egyszerűnek s célszerűnek indult konstruktívizmusból. Azt, hogy a karnak, lábnak, nyugodt ülésnek megvannak az ő egyszerű kényelmi törekvései, lassan el is felejtették egyes tervezők az újszerűségért való versenyfutásban. Annyi bizonyos, hogy ma már sok kritika éri a külföldi kiállításokon felmerülő fémesőbútorokat. Olyan reformerek részéről is, akik eddig gáncs nélkül fogadták el e téren mindent. Ez persze a fabútorok számára egyre kedvezőbb légkört teremt. Annál is inkább, mert a németeknél ma nagy küzdelem folyik a «szegény ember lakásának» célszerű berendezési tárgyaiért és ez pénzügyi szempontból amúgy is a fából készült bútorokat helyezi előtérbe.

A MERIKA FELÉ. Néhány év óta egyre sűrűbben válnak a német iparművészeti folyóiratok — kétnyelvűekké. Ez annyit jelent, hogy szövegrészükből két hasábon kétféle nyelven jelennek meg cikkeik: németül és angolul. Ez az angolszimpátia azonban nagyobbára nem érzelmi, hanem üzleti alappal bír. A legtöbb német iparművészeti vállalat amerikai fogyasztópiacot keres. Előbb csak vándorkiállításokat irányítottak az Egyesült Államokba, most pedig a folyóiratokat is ennek a szolgálatába állítják. A kísérlet nem túlságosan szerencsés. Az amerikaiak a tőlük annyira idegen modern német iparművészetet nem értékelik s amúgy sem rózsás gazdasági viszonyaik miatt mint vevők alig jöhetnek számba. Viszont a kétnyelvű folyóiratok egyszerű prospektusokká válnak így, elveszítve a maguk kulturált közönségének megértő pártolását. Az üzleti szempont túlságos aláfestése nem kedvez a művészet népszerűsítésének sem.

TÖRÖK MŰVÉSZET BÉCSBEN. Otthon és külföldön egyaránt nagy visszhangot keltett a bécsi Secessio termeiben rendezett török kiállítás. Magának a bécsi Hadtörténelmi Múzeumnak régi anyaga a török kormány által kölcsönzött antikvitásokkal gyarapodva, pompás képet adott a mohamedán művészet utolsó hét évszázadáról. Szép régi szőnyegek, bársonyszövetek, remekművű fegyverek, oltárlámpák, bőrkötések sokféle oldaláról mutatták itt be a Keletnek ékítményes stílusát. A Koránnak egypár kézzel írt és inleialékkal díszes példánya a grafikai képességekről nyújtott tanulságos áttekintést. A kiállítás újból ráterelte a régiséggyűjtők figyelmét az utóbbi években elhanyagolt izlám művészetre.

HIREK MINDENFELŐL. Párizsban 1937-re nagyarányú nemzetközi modern művészeti kiállítást terveznek, amelynek elhelyezésére már ki is írtak egy tervpályázatot. Moszkvában ez év szeptember havában tartják meg a nemzetközi építészeti kongresszust, melynek résztvevőit vidéki városok bemutatása céljából társasutazásokra is elviszik. Los Angelesben az idei olimpiád alkalmából kéthetes kiállítás lesz sporttémájú képekből és szobrokból. Prágában a kárpitos- és díszítőmesterek ipartársulata párnázott bútorok-

ból nagyarányú kiállítást rendezett. Leningradban a helyi szovjethatóságok elrendelték a valódi szőnyegek bejelentési kötelezettségét és lajstromozását. Mindenki köteles lesz becsélni áron átadni szőnyegét az államnak. Állítólag az amerikai gőzösökön már el is indultak az első szőnyegszállítmányok Szovjet-Oroszországból. New Yorkban most épült fel az új Waldorf-Astoria szálloda 47 emeleten, 4000 vendég számára, 40 millió dollár költséggel. Táncteremben 4000 ember táncolhat. Luxushelyiségei nagyrészt történelmi stílusokban, főleg XVIII. századi angol ízlésben épültek. Van jade-szobája is, továbbá egy terme tele óamerikai régi bútorokkal. Dessauban a Bauhaus híres iskoláját az ottani nemzeti szocialista párt meg akarta szüntetni. A városi tanács azon-

Reiter László: Fametszetű reklám.

ban a nemzeti szocialisták indítványát elvetette, arra hivatkozva, hogy az iskolának erős látogatottsága van, külföldiek részéről is. Bécsben a tavasz beköszöntését a legnagyobb áruház azzal ünnepelte meg, hogy kiállítást rendezett régi s modern metszetekből, tervekből és felvételekből, melyek a bécsiek kedves kirándulóját, a Wienerwaldot mutatják be.

GOETHE - EMLÉKTÁRGYAK. A nagy német költő halálának századik évfordulóját a kultúra legszelesebb területén igyekszik Németország megünnepelni. Kiveszi ebből a maga részét a német iparművészet is. A porcellángyarak valósággal versenyre kelnek egymással, hogy olesó és szép Goethe-emléktárgyakkal lássák el a közönséget. Finom plakettek készülnek keményseserépből, de különféle díszedények is Goethe érdekes portréjával. A berlini porcellángyár egy empire-formájú virágtartót készítettett olesó tömegelk gyanánt s azt óhajtja, hogy ebben az edényben az egész Goethe-év alatt zöld gallyak emlékeztessék a német családokat legnagyobb halottjukra. A Goethe-kiállítások sorozatában is kiemelkedő esemény a «Goethe és a könyvművészet» címen rendezett bemutató. Azokat a könyveket állítják ki benne, melyek az utolsó harminc évben a nagy költőre vonatkozólag megjelentek s bibliofil szempontból is becsesek. Majdnem minden nemzet résztvesz ebben a kiállításban, még Perzsia és Kína is. Az ugyanezen alkalommal bemutatásra kerülő Goethe-grafika egyes lapjait ötven mai német s száz idegen nemzetbeli művész alkotásaiból válogatják össze.

VÁSÁRPALOTA. Mindazok, akik a külföldi vásárokról hazatérnek a magyar fővárosba, elragadtatással beszélnek azokról a nagyszabású modern vasbetonépületekről, melyekkel odakünn találkoztak. Nem kell mindjárt a legjelentősebb épületre, a lípesel Messepalotára hivatkozni. Az egészen friss keletű prágai árumintavásár is zajos jubileumok helyett új, célszerű palotával várja külföldi vendégeit. Csak éppen minálunk tapasztalható az, hogy az évről-évre növekvő árumintavásárt mindenféle toldaléképületek s fiókintézetek kliségítő-állomásokra decentralizálják. Ezek az inkább félszerre és sátorbátorra emlékeztető «rögtönzések» persze anyagilag is a legrosszabb megoldást jelentik s azonkívül az amúgy is összezsugorodó Vá-

rosliget beépítésével a városi lakosság üdülőhelyéből vesznek el jórészt. Ilyen körülmények között igazán kívánatos volna, ha a vásárokat rendező Kereskedelmi és Iparkamara végre megfontolná azt, ami iparpártoló feladataiból amúgy is következik, hogy az árumintavásárok busás jövedelmeit ilyen középítési szempontból is fontos cél megvalósítására fordítsa.

CSAK AZ ÖTLETESSÉG SEGIT. A művészeti tárgyak értékesítése, kivált mai szemszögből nézve, elsősorban a kereskedelmi ötletek kérdése. A német múkiállítások ezt az elvet már évek óta vallják s bizonyos fokig eredményeket is érnek el vele. Ilyen jól sikerült ötlet volt nemrégiben a következő, Berlinben történt esemény. Felépült egy új bérház, melyben kilencszáz lakoszoba várta a beköltözőket. A Deutsche Kunstgemeinschaft, közvetlenül az új lakók bevonulása előtt, háromnapos kiállítást rendezett s erre az alkalomra természetesen minden bérlő meghívást kapott. A három nap alatt kétszázötven személy látogatta meg a kiállítást és közülök huszonöt vásárolt.

EGY EGÉSZ FALU — MÚZEUM. A svédek rendkívül kulturális érzetűek, hogy mecénásai milyen esodátatos áldozatkészéssel állnak a népművelés szolgálatára. Így nemrég Anders Zorn, egy kis svéd faluban, mely az ő szülőhelye volt, felépített egy népfőiskolát s annak a körzetében harminc parasztházat a legkülönbözőbb svéd vidékek stílusában. Mind a harminc házat azután telerakta a legszebb parasztbútorral és népművészeti tárgyakkal. Egy életen át gyűjtögette, vásárolta Zorn e tárgyakat. Most azután egy valóságos falu fogja őrizni nevét és kulturális dícsőségét.

ÚJ ROMANTIKA? Németországban a festészetben érezni egy új romantika szellőjét, Franciaországban viszont az iparművészet vesz kölesön

egy-egy hangulatos elemet a romantika fegyvertárából. Ki nem vette még észre, hogy a hideg fémesövek ellensúlyozására hányszor helyez a lakásberendező egy-egy üvegyertyatartót az asztalra, tálalóra, vagy a falak egyszínű unalmát mint kezdik megtörni egy falrész exotikusan festett tájképével, vagy egy falikar erős fényszórójával? Virágok, gyümölcs-csendéletek az asztalon, tálalón sohasem szerepeltek többször, mint ma, a kifejezett

Buday György: Fametszet.

«tárgyiaság» korszakában. A lépesőház egy fülkéjében elhelyezett klasszikus urna, a dolgozószoba kínai jellegű könyvespolcán a buddhista bronz szobor, ha ó-kori, vagy ha csak pár százéves is, mindig fellebbenti a lélek mélyén szunnyadó vágyakat. Azt a vágyat, mely a célszerű és hűvösen kimért jelenből szívesen szökik át a «tilos» területre, a virágos kertbe, a romantikába.

VÉGE A WIENER WERKSTÄTTENEK
 Őszinte sajnálattal fogja eltölteni az egész művelt világ közvéleményét, hogy ez a nagymúltú intézmény teljesen megszűnik. Immár hét esztendője tart az egykor gazdag, vállalkozó szellemű műhelyek lassú leépítése. Már a gazdasági válság legelső idején felmerült a gondolat, hogy Bécs város szociális védelme alá helyezték a fényűzés és a divat egykor oly ragyogó atelier-it. Ez a terv hajótörést szenvedett. Belső surlódások is fokozták a gazdasági hanyatláson kívül a művészközpont stüllyedését. Most azután a vállalatnak harminc évén át volt művészeti vezetője, Hoffmann József professzor lemondott állásáról s valamennyi művész és munkás elbocsátásával, az összes műhelyeket bezárták. Az üzletvezetőség egyelőre még a helyén marad.

TRIENNALE. Ismeretes dolog, hogy a kétévénként Monzában rendezett nemzetközi iparművészeti kiállítások látogatottsága nem járt a kívánatos eredménnyel. Mussolini ezért Ugo Ojetti akadémiai tag előterjesztésére elrendelte, hogy a monzai terv eljuttatásával ezentúl Milanóban rendezzenek háromévenként ily kiállításokat. Külön pavilonokból egy egész kis városrészt szándékoznak tehát 1933-ig, az első kiállítás időpontjáig Milanóban építeni. A program röviden s tömören összefoglalja azt is, hogy mit kívánnak. Olyan műveket várnak, melyek amellet, hogy eredetiek, a bel- és a külföld reális óhajainak felelnek meg; merész, de nemes formákkal a modern életbe hatásosan illeszkednek bele. Az eddigi kiállítások jellegét továbbfejlesztik úgy, hogy egy lakásberendezési bemutató is lesz a kiállítás területén.

• SZAKIRODALOM •

BRAUN, JOSEPH. Das christliche Altargerät in seiner geschichtlichen Entwicklung. München, Max Hueber, 1932. Ára : 72.50 M.

Jelen mű voltaképpen kiegészítő része szerzőnek 1907-ben «Die liturgische Gewandung im Occident und Orient» és az 1924-ben két kötetben megjelent «Der christliche Altar» cím alatt megjelent művének. Témájának feldolgozásánál ugyanazokat az alapelveket és tudományos módszert követte, mint előző két munkájában, melyek oly sok elismerést szereztek a szerzőnek : szigorú tárgyilagosság, az írott és emlékekben fennmaradt forrásanyagok kimerítő felhasználása, rendszeres feldolgozás, világos előadási mód.

Az írott forrásmunkák között elsősorban felhasználta a leltárakat, melyeket eddig csak hiányosan vettek igénybe az oltári szerek történetének tár-

gyalásánál, az emlékek között főképpen a ránk maradt s eddig szintén eléggé fel nem használt liturgikus eszközöket. Ami mindkettőből a XIII. századig visszamenőleg korunkra maradt, azt a lehetőség szerint teljesen felhasználta művében, a késői középkorból és a középkor utáni időkből a nagy mennyiségre való tekintettel csak válogatva, de a mű céljának teljesen megfelelő számban. Ki kell emelni, hogy a mű nem csupán anyaggyűjtemény akar lenni az oltári szerek történetéhez, hanem a rendelkezésére álló forrásanyag szisztematikus feldolgozása minden e téren számításba jöhető szempontokra való tekintettel. Nem csupán a német anyagot dolgozta fel, hanem nagy mennyiségben a hozzálérhető külföldi : olasz, angol, spanyol, németalföldi, francia, az északi országok s magyar anyagra is kiterjed.

A mű két részre oszlik, melyek közül az első a vasa sacra-kat, vagyis az Oltári Szentséggel közvetlen érintkezésben álló, a második rész a többi oltári szereket tárgyalja.

Mindkét rész 3—3 fejezetet foglal magában s ezek közül az első rész 1. fejezete az eucharisztikus áldozat véghezviteléhez szolgáló eszközöket : a kelyhet, patenát és a turrist ; a második fejezet a fistulát és eucharisztikus kanalat ; a harmadik fejezet a ciboriumot és monstranciát tárgyalja. A második rész 1. fejezetének tárgyát képezik a szent misénél használatos edények : kanna, kehelykanálka, ostyatartó, szent lándza és zeon, a 2. fejezet azokkal az eszközökkel foglalkozik, amelyek az oltárnak a szent misére való felszereléséhez tartoznak, a kereszttel és gyertyatartóval, a 3. fejezet pedig az oltári szolgálatnál használatos egyéb szereket tárgyalja : a lemosásnál használatos edényeket, a szenteltvíztartót és hintőt, a békeesóktáblát, a esengetyűt, a füstölőt, a tömjéntartót és a liturgikus legyezőt.

Az összes szerek tárgyalásánál szerző vizsgálata kiterjedt azoknak mai állapotára, használatuknak korára, az anyagra, a formai kifejlődésre, a művészeti kivitelre és technikára.

A 704 oldalas mű 610 gondosan kiválasztott ábrát hoz 149 táblán és a szövegben.

A német és külföldi irodalom e tárgyú művel között jelen munka, melynek megjelenését XI. Pius pápa is óhajtotta, a legterjedelmesebb, a legkiválóbb, azért múzeumok, gyűjtők, könyvtárak, hittudományi intézetek és művészettörténelemmel foglalkozók részére nélkülözhetetlen. Sz. L.

• PÁLYÁZATOK •

A TÁRSULAT TERVPÁLYÁZATÁNAK EREDMÉNYE. A bírálóbizottság 1932 március hó 21-én és 23-án Helbing Ferenc elnöklésével tartotta meg bírálói ülését a társulati tervpályázat alapján beérkezett gazdag anyag elbírálására. A bírálóban az elnökön kívül a következők vettek részt : Györgyi Dénes, Ligeti Miklós, Lingel Károly, Menyhért Miklós, Szablya Frischauf Ferenc, Telese Ede, Wälder Gyula vál. tagok és Hoffer Imre ügyvezető. A tervpályázatra összesen 102 pályamunka, — amely 695 tárgyra vonatkozott — érke-